

SKRIFTLIG FRÅGA TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2022-02-17
Besvaras senast
2022-02-23 kl. 12.00

Till kulturminister Jeanette Gustafsdotter (S)

2021/22:1112 Erkännande av älvdalskan som språk

Älvdalska eller älvdalsmål är en särpräglad nordisk språklig varietet som talas av cirka 2 500 talare i Älvdalens socken i norra Dalarna. Älvdalskan anses ha förgrenat sig från fornnordiskan redan under 800–1300-talet och har bevarat språkljud och former som försvunnit i rikssvenskan.

Europarådets språkliga expertkommitté har utrett älvdalskans språkliga roll och funktion i samhället. Hösten 2020 slog man fast att älvdalska är ett språk. Europarådets ministerråd anslöt sig till bedömningen och uppmanade Sveriges regering att betrakta älvdalskan som språk. Beslutet grundas på flera kriterier:

- Det lexikala avståndet mellan svenska och älvdalska är större än mellan svenska, danska och norska.
- Älvdalska skiljer sig kraftigt från svenska när det gäller uttal, ordböjning, satsstruktur och fraseologi. I praktiken har svenska språket mer gemensamt med norska och danska än med älvdalska.
- Det finns utgivna ordböcker, liksom definierad älvdalsk grammatik, litteratur och såväl äldre som nyskrivna sånger på älvdalska.
- Älvdalska är belagt i skrift sedan 1600-talet och används av en geografiskt begränsad befolkningsgrupp.
- Älvdalska har bibehållit mycket av sin ursprungliga karaktär, med nybildningar av ord på älvdalska i stället för svenska importord, trots att alla älvdalingar också är svensktalande. Detta tyder på ett brinnande intresse för att bevara och utveckla språket.

Älvdalskans karaktär som språk har uppmärksammats i internationell forskning. År 2016 fick älvdalska en ISO-kod, vilket innebär att älvdalskan betraktas som språk internationellt. Föreläsningar om älvdalska har hållits på universitet på båda sidor om Atlanten.

Regeringen har hittills betraktat älvdalskan som en dialekt eller ett folkmål, grundat på en utredning från 1997. Älvdalskans aktuella vetenskapliga status belyses i en rad vetenskapliga artiklar. I Språktidningen den 28 april 2021 undertecknades en artikel av fjorton framstående språkvetare, däribland författaren till ovan nämnda utredning. De förespråkar att regeringen ska erkänna älvdalskan som språk. Regeringens hittillsvarande bedömning grundar sig alltså inte på aktuell språkvetenskaplig expertis, vare sig nationellt eller internationellt.

Älvdalskans företrädare framhöll i möte med representanter för regeringen redan 2011 att älvdalskans erkännande mycket väl skulle kunna rymmas i Europarådets stadga som landsdelsspråk. Sådana exempel finns det gott om i Europa, bland annat nordfrisiska och lågtyska. Ett erkännande skulle innebära att Sverige aktivt skulle medverka till att bevara språket. Stödet skulle dock inte behöva vara lika omfattande som för de redan erkända minoritetsspråken i Sverige, då det älvdalska talarsamhället inte ställer krav på tolkning eller översättning i kontakten med myndigheter.

Regeringens representanter uppmanade vid samma möte Älvdalens kommun att vara mer aktiv gällande skolutbildning i älvdalska och hänvisade till andra myndigheter när det gäller hjälp med att bevara älvdalskan. Detta gjordes trots att Älvdalens kommun redan då var aktiv för att bevara älvdalskan.

Efter de år som gått har älvdalskans ställning fortfarande inte utretts av regeringen, trots löftet från regeringen och trots uppmaningar från Europarådet. I stället tillgriper regeringen svepande argument, med tveksam vetenskaplig grund.

Under tiden har Älvdalens kommun, i enlighet med regeringens uppmaning, sökt stöd från andra myndigheter. Allmänna arvsfonden har deltagit med finansiering av projekt för att bibehålla och dokumentera älvdalska och ge undervisning till unga älvdalingar. Detta är ett erkännande i sig. Projektet har nyligen beviljats förlängd tid, då arbetet gick i stå under pandemin, och det har nu återupptagits.

Det älvdalska skriftspråket har ett tiotal skrivtecken som inte finns i svenska. De används för att återge språkljud som inte finns i svenska, som läspljud, nasaler och diftonger. Motsvarande tecken finns inte heller i svensk punktskrift. På senare tid har Punktskriftsnämnden, en del av Myndigheten för tillgängliga medier (MTM), beslutat att älvdalskan ska göras tillgänglig i punktskrift. Även detta är i praktiken ett erkännande av språket. Ett projekt för att utforma ett älvdalskt punktskriftsalfabet beräknas vara klart under våren 2022.

Samtidigt pågår också ett projekt i samarbete med ett amerikanskt universitet med målet att ta fram tangentbord med älvdalska tecken för läsplatta och telefon.

När projektets medel från Allmänna arvsfonden löper ut nästa år står Älvdalens

kommun utan finansiering för att fortsätta med fortbildning av personal och undervisning av elever i älvdalska. Det finns en uppenbar risk att de landvinningar man uppnått, med ett levande och blomstrande språk, skulle gå om intet om elever inte får fortsatt tillgång till språket. Det skulle vara en kulturhistorisk förlust och utarmning av en regional särart men också en stor mellanmänsklig förlust om exempelvis äldre som tappat svenskan inte längre kan kommunicera med personal eller yngre släktingar.

Med hänvisning till slutsatser från internationell expertis och ställningstaganden från svenska myndigheter, som befäster älvdalskans status som språk, finns det anledning att ställa följande fråga till kulturminister Jeanette Gustafsdotter:

Vilka åtgärder avser ministern att vidta för att Sverige officiellt ska erkänna älvdalskan som språk?

.....

Gudrun Brunegård (KD)

Överlämnas enligt uppdrag

Lena Lindbäck